

СТАНОВИЩЕ

за дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление Науки за земята, научна специалност „География на рекреацията на туризма“ с автор Фабио Котифава и научен консултант проф.дгн Мария Воденска

на тема „Регионални фактори за устойчиво туристическо развитие (казуси в Република България, Република Македония и Република Сърбия)“

от проф. дгн Мария Воденска,
Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Представеният дисертационен труд е с общ обем 197 стандартни компютърни страници, от които: 1 стр. резюме, 5 стр. съдържание, 3 стр. списък на фигурите и таблиците в разработката, 170 стр. изложение, 18 стр. приложения и 6 стр. използвана литература). Основният текст е илюстриран с 81 таблици и 32 фигури.

Дисертацията е структурирана в увод, заключение и 5 глави.

В **Увода (Глава I)** са изложени причините за избора на темата от страна на докторанта, които са от различно естество, но съвместно са довели до формулирането на изследователската цел. Тя е многопластова, но кореспондира добре със заглавието на разработката и дава основание за разграничаване на осем конкретни изследователски задачи. Основната цел е да бъдат проучени и анализирани регионалните фактори за устойчиво туристическо развитие. Докторантът приема, че дребните местни туристически предприемачи фокусират в себе си и всъщност представляват най-важните от тези регионални фактори. Дефинирани са обектът и предметът на изследването. Изследователската теза е добре формулирана. Нейното доказване и защита са свързани с три изследователски хипотези. Посочени са основните методи, използвани при разработването на дисертацията - като основни се изтъкват системният и териториалният подходи, както и широко използваният анкетен метод.

Изброени са няколко основни проблема и трудности, срещнати по време на проведеното проучване, които преди всичко са свързани с информационното осигуряване и достъпността на част от конкретните изучавани обекти, намиращи се в три различни държави.

Глава II представлява преглед на литературните източници, свързани с устойчивия туризъм и по специално с неговите икономически аспекти. На базата на задълбочен анализ на редица публикации докторантът правилно стига до заключението, че повечето разработки касаят екологичните и социалните аспекти на устойчивото туристическо развитие, а икономическите въпроси се разглеждат само от гледна точка на ползите за местното население, а не в контекста на развитието на малкия туристически бизнес. Друг важен извод е, че независимо от споменаването на

известни икономически проблеми в някои от разглежданите публикации, в нито една от тях не се предлагат начини за тяхното разрешаване.

В **Глава III** са дефинирани и уточнени основни термини и понятия, свързани с устойчивото туристическо развитие. Представени са основни икономически теории, използвани от докторанта в проведеното проучване, както и тяхното отношение към масовия и устойчивия туризъм. Следва изложение на приложения анкетен метод, като накратко са характеризирани основните проучени обекти в трите държави (статистическата извадка).

Методологията на изследване включва въпроси, свързани с набирането на първичната информация, като са представени структурите на трите въпросника, използвани от автора, както и използваните източници на вторична информация. Коректно са описани методите за контролиране на данните, тяхната обработка, анализ и представяне в дисертационния труд.

Специално внимание е обърнато на два от приложените методи, а именно – диаграмата на кръговете, илюстрираща основната концепция на дисертационния труд, а именно необходимостта от взаимодействие между различни области, субекти и мерки; и методът на симулацията, използван за представяне на възможните резултати, получени при прилагането на различни икономически мерки на регионално равнище.

В края на главата дисертантът посочва недостатъците на приложената методика и прави конкретни предложения и препоръки за нейното подобряване при бъдещи подобни изследвания.

Съдържанието на **глава IV** представя същността на дисертационния труд – теоретичен модел, предложен от автора, а именно: координирана система от взаимоотношения между публичните органи и частните предприемачи, чрез които "цената" на устойчивостта на туристическото развитие се разпределя справедливо между всички субекти, а така също оптимизиращи използването на различните приноси, които са от съществено значение за успеха на малките местни фирми. Целта на предложения модел е да се намерят икономическите предпоставки за развитието на малкия местен устойчив туристически предприемач.

Последователно са разгледани причините, поради които този предприемач следва да бъде подкрепян, кой и как следва да го подкрепя и откъде да бъдат намерени необходимите за това ресурси.

Като основен принос на дисертационния труд заслужава да бъде отбелязана предложената от Фабио Котифава „трансферна система“, представляваща метод за връщане на печалбата, получена от публичния субект, към устойчивия туристически предприемач чрез икономическа сделка между устойчивия купувач и неговия доставчик. Напълно съм съгласна с изразеното от докторанта схващане, че «устойчивите принципи, като опазване на енергията и водните ресурси, както и на архитектурата и на околната среда, се нуждаят от високи технологични инвестиции, които

не могат да бъдат направени от дребните предприемачи: прилагането на устойчиви практики се нуждае от подкрепата на други субекти, които да се грижат за пълните или частични разходи за устойчивост». Идеята на автора е изключително добре представена чрез подходящи графични изображения.

Изключително внимание дисертантът обръща в целия си труд на взаимодействията и отношенията между публичните и частни субекти и тяхната роля за постигане на устойчиво туристическо развитие. Счита, че основен момент в дисертационния труд е изразеното авторово становище, че след като малкият предприемач чрез устойчиви туристически практики допринася за опазване на околната среда, то той изпълнява публична функция, за която следва да му бъде заплатено или най-малкото да бъде възмезден по някакъв начин.

В тази връзка, друга много важна идея, развита в тази глава, е концепцията за преносимост на дейностите между различните субекти. Ф.Котифава разработва таблица за нивата на преносимост на различните елементи от дейността на туристическото предприятие.

На основата на тези и по-ранни съображения се предлага моделът, наречен "диаграма на кръговете" с трите изследвани групи – местни и външни публични субекти и частни субекти.

Следва **Глава V**, посветена на най-обща характеристика на обектите на изследване в трите разглеждани страни, сведена преди всичко до тяхното туристическо развитие и състояние.

В **Глава VI** авторът анализира до каква степен трите, формулирани в началото, хипотези са били доказани. На базата на задълбочен анализ на получената първична и вторична информация за всички разглеждани обекти и нейното сравнение с развитите по-горе теоретични постановки и модели, Ф.Котифава правилно отбелязва, че първата хипотеза не е напълно доказана, втората хипотеза изцяло не е била доказана, а третата хипотеза е напълно доказана.

В **Заключението (Глава VII)** са синтезирани основните изводи от направеното проучване. Авторът също така формулира препоръки към трите основни групи заинтересовани в устойчивото туристическо развитие лица: публични субекти, предприемачи (частни субекти) и местно население.

В дисертационния труд могат да бъдат открити следните по-важни приноси с научен и научно-приложен характер:

1. Разработен е модел за устойчиво туристическо развитие, третиращ преди всичко неговите икономически аспекти
2. Въведена е нова визия относно ролята на устойчивите туристически предприемачи
 - като основни регионални фактори за осъществяване на устойчиво туристическо развитие
 - като субекти, защитаващи колективното наследство, т.е. изпълняващи публична функция, за което е необходимо тяхното овъзмездяване
3. Идентифицирани и сравнени са икономическите характеристики на малките местни туристически

бизнеси в малки селски туристически дестинации в трите Балкански държави

4. Въведени и апробирани са оригинални авторски методи (предимно графични) за анализ и представяне на резултатите от направеното изследване.

Авторефератът отговаря на изискванията и отразява в голяма степен и обективно съдържанието на дисертационния труд, макар че има известни технически пропуски при превода.

По темата на дисертацията докторантът има 4 публикации, което отговаря на изискванията за провеждане на процедурата по защитата.

Като пропуск на автора бих посочила липсата на по-детайлни и конкретни обяснения на различните допускания, направени от него при изследването, оскъдната аргументация за избора на конкретните обекти на изследване в трите страни, както и недостатъчно подробният анализ на извършените анкетни проучвания (използвани са направо резултатите от тях), като същевременно си давам сметка, че тези допълнителни текстове биха утежили още повече дисертационния труд.

В заключение считам, че от страна на докторанта е положен значителен труд и усилия и са постигнати оригинални и значими резултати. Фабио Котифава е показал, че познава теорията и методологията на туристическите изследвания. Дисертацията „Регионални фактори за устойчиво туристическо развитие (казуси в Република България, Република Македония и Република Сърбия)“ съдържа изследователски приноси със значима научна, методологична и практическа стойност и съответства напълно на изискванията за присъждане на научната и образователна степен „доктор“.

Всичко това ми дава основание да дам положителна оценка на дисертационния труд и предлагам на уважаемото научно жури да гласува за получаването от страна на Фабио Котифава на научно-образователната степен „доктор“.

30.11.2014 г.

София

ЧЛЕН НА НАУЧНОТО ЖУРИ:

проф. дгн Мария Воденска